

JE ZAJÍMAVÉ ZAPŘEMÝŠLET, co všechno císař Karel, když zápolil u severoafrického pobřeží s loďstvem Sulejmana Nádherného, věděl o sultánových diplomatických aktivitách, a zvláště o jeho nedávných jednáních s Francií. V uplynulém desetiletí hleděla křesťanská Evropa se zděšením a často se znechucením na přátelské vztahy krále a sultána. Nebylo to tak překvapivé: František takto získával neocenitelného spojence, připraveného bojovat s císařem, zatímco Sulejmanovi se nabízela jedinečná příležitost, jak rozdělit síly křesťanstva drastičtěji než kdykoli předtím, a dokonce – přinejmenším do určité míry – získat křesťanského spojence. Za tím účelem nabídl Františkovi služby svého nejmocnějšího poddaného, Chajruddína Barbarossy, který z francouzského území v r. 1533 skutečně poslal králi jistý počet francouzských vězňů ještě v řetězech (aby je mohl František s velkou radostí sám osvobodit) a množství velkolepých darů včetně lva. Krátce poté následovalo v r. 1534 poselství z Istanbulu, požadující od Františka, aby v žádném případě neuzavíral mír s císařem, „protože sultán zamýšlí donutit jej k vrácení všeho, čeho se zmocnil během králova věznění“. „Francouzský král s námi udržuje mírové a přátelské vztahy“, oznamoval velkovezír Ibrahim Paša. „Je jako sultánův bratr.“

V r. 1535 už však bratrství nestačilo. František potřeboval aktivní pomoc Sulejmana proti Karlovi. V únoru proto vyslal do Istanbulu

jednoho ze svých nejspolehlivějších diplomatů, Jeana de La Forêt, maltéžského rytíře, který hovořil italsky i řecky a vezl s sebou podrobný plán rozsáhlého vojenského tažení. Velvyslanec se nejprve zastavil v Tunisu, aby se setkal s Barbarossou (jen několik týdnů tehdy chybělo do začátku císařova útoku na město) a připravili spolu vojenské akce na daný rok. Základní plán spočíval v tom, že korzár s francouzskou pomocí překvapivě zaútočí na Janov. Mezitím hlavní část francouzské armády zahájí tažení po Itálii, zatímco sultán otevře na moři i na souši další frontu proti království neapolskému, jemuž tehdy vládl španělský místokrál.

Když La Forêt dorazil k Bosporu, zjistil, že Sulejman je s armádou dosud v Persii, ale počátkem r. 1536 byl již i s velkovezírem zpět v hlavním městě. Dne 18. února podepsal Ibrahim Paša sultánovým jménem první oficiální dohodu osmanské říše s Francií. Její originál se nedochoval ani v Paříži, ani v Istanbulu, takže podrobnosti jsou nejisté. Z jiných zdrojů ale víme o jejím obsahu dostatek. Snad nejpozoruhodnějším rysem dohody bylo, že nešlo jen o vojenskou alianci, ale také o obchodní smlouvu. Dle stanovených podmínek směli poddaní sultána a francouzského krále svobodně obchodovat v druhé zemi. Francouzi na kterémkoli místě osmanské říše se měli zodpovídat pouze francouzskému velvyslanci v Istanbulu a francouzskému konzulovi v Damašku a Alexandrii.⁶⁴ Dohoda zásadně změnila rovnováhu sil ve Středomoří: západní Evropa se dostala do větší blízkosti Orientu než předtím a Turecko se nyní fakticky stalo součástí evropského koncertu velmocí.

Podpis smlouvy byl posledním důležitým skutkem Ibrahima Paši. Ráno 15. března našli jeho mrtvé tělo v obrovském paláci, jež si nechal postavit na severozápadní straně starého byzantského hippodromu. Zjevně tvrdě zápasil s mlčenlivými vrahy, kteří byli vysláni, aby ho zardousili. Ještě po třech letech byly na zdech patrné krvavé skvrny. Mrtvé tělo odnesli do kláštera dervišů za arzenálem

⁶⁴ Takový je počátek „kapitulací“, jež umožnily Francouzům získat na několik staletí politická a náboženská privilegia v Levantě.

a pohřbili bez jakéhokoli nápisu či pomníku.⁶⁵ Motiv jeho vraždy nebyl oficiálně zjištěn, ale v palácových kruzích málokdo pochyboval, že šlo přinejmenším nepřímě o dílo Roxelany, která ho vždy nenáviděla. Dokud žil, nebyla nikdy schopna zcela ovládnout svého manžela. Mimoto potřebovala Ibrahimův post pro svého zetě Rüstema Pašu, manžela své dcery Mihrimah. A co si Roxelana umínila, to skoro vždy dostala.

Navzdory narození dcery Alžběty se manželství Jindřicha a Anny zakalilo skoro ještě dříve, než začalo. Chyba spočívala z větší části na Annině straně. Vyznačovala se hrubou, nedůtklivou a prudkou povahou. Nikdo ji neměl rád; v době jejich sňatku už dokonce ani král. Již uprostřed léta 1534 začal flirtovat s Janou Seymourovou, jednou z Anniných družiček. Anna nyní začala pociťovat hořkou žárlivost, jež kvůli ní tak dlouho zaplňovala srdce Kateřiny Aragonské. Ke svému velkému neštěstí však naprosto postrádala duševní i duchovní zdroje, které Kateřině umožňovaly snášet její utrpení. Výsledkem byla řada bouřlivých hádek s manželem, z nichž každá – kdyby to jen bývala věděla – zatloukla další hřebík do její rakve.

Pro Jindřicha se situace brzy stala nesnesitelnou. V r. 1535 omezil své styky se ženou na absolutní minimum, přičemž při jejich stále řídkých setkáních s ní sotva promluvil. Patrně by jí stále ještě všechno odpustil, kdyby mu porodila syna, ale následovala už jen série tak dobře známých falešných těhotenství a mrtvě narozených dětí. V srdci Jindřich patrně stále spojoval svou neschopnost zplodit mužského dědice s Božím trestem za své manželství s Kateřinou, i když to bylo nyní konečně zrušeno. Pokračující selhání s Annou jasně naznačovalo, že mu Bůh dosud neodpustil. Ale úvahy tohoto typu nemohly zachránit jeho nešťastnou manželku. Jestliže mu nemohla

⁶⁵ Jeho jméno se dnes připomíná hlavně proto, že starý palác na hippodromu je po něm stále pojmenován. Sídílí v něm muzeum tureckého a islámského umění.

dát, co potřeboval, musel najít někoho, kdo by to dokázal. Pro Annu to bylo mene tekel. Dokud žila Kateřina, byla v bezpečí, protože její smrt by způsobila Jindřichovi příliš mnoho komplikací. Ale Kateřina byla mrtvá a její smrt zpečetila Annin osud.

Dne 24. dubna 1536 Jindřich ustavil komisi pod vedením Thomase Cromwella a vévody z Norfolku, která měla najít vyhovující důvody pro rozvod. Její práce netrvala dlouho. Nenastaly žádné potíže podobné těm, které komplikovaly králův rozchod s Kateřinou. Neuplynul ani týden a Anna byla obviněna z cizoložství s několika dvořany. Když byli všichni tito muži shledáni vinnými z velezrady, král měl veškeré důkazy, pravdivé či falešné, které potřeboval. Druhého května poslal svou ženu, obviněnou nejen z cizoložství, ale také z incestu a čarodějnictví, do londýnského Toweru. Soudila ji porota peerů ze sněmovny lordů, v níž zasedl také její strýc Thomas Howard a Henry Percy, syn hraběte z Northumberlandu, s nímž byla jako dvaadvacetiletá tajně zasnoubena. Rozsudek byl samozřejmě předem jasný. Z Calais byl speciálně povolán mistr ostrého meče, neboť normální popravčí sekýra se zdála být příliš krutá, a ráno 19. května 1536 byla anglická královna na otevřeném nádvoří Toweru štáta.

Nikdy se už s jistotou nedozvíme, zda se Anna dopustila cizoložství s některým či se všemi z půl tuctu obviněných mužů včetně jejího vlastního bratra George Boleyna. Zdá se to nepravděpodobné, třebaže nepochybně cokoli bylo lepší než pohlavní styk s Jindřichem. Určitě flirtovala s Markem Smeatonem, jedním z dvorských hudebníků, s komorníkem sirem Henrym Norreysem (či Norrisem), a dost pravděpodobně se sirem Francisem Westonem, gentlemanem z královské domácnosti. Je docela dobře možné, že spala s jedním či s několika z nich prostě v naději, že s nimi otěhotní a porodí syna, kterého – jak cítila – od svého manžela již nemůže očekávat. Ale riziko by bylo veliké. Nutno zvážit také skutečnost, že u tudorovského dvora královna nebyla nikdy sama. Jak by se tyto tajné schůzky, pokud k nim vůbec došlo, daly zařídít? Je také třeba vzít v úvahu, že všichni obvinění jakékoli pochybení kategoricky

odmítli – s výjimkou Smeatona, jenž se nakonec přiznal až poté, co mu Cromwell pohrozil mučením.

Existoval po smrti Kateřiny Aragonské a Anny Boleynové ještě nějaký závažný důvod, který by bránil Jindřichovu návratu do lůna katolické církve? Papež byl určitě připraven jej přivítat zpět a zajistit mu v jeho zemích týž stupeň autority, který požívali u svých poddaných Karel a František. Ale Jindřich zašel v roztržce s církví již příliš daleko. Byl by uvítal, kdyby hrozba exkomunikace pominula, ale v Německu rychle získával půdu pod nohama protestantismus a Jindřich si chtěl ponechat všechny možnosti otevřené. Kromě toho se již vážně zabýval plánem, který bude jeho a Thomase Cromwella zaměstnávat příštích pět let: rozpuštění mužských a ženských klášterů v Anglii a konfiskace jejich majetku.⁶⁶

Dne 10. srpna 1536, necelé tři měsíce po Annině popravě, si Františkův nejstarší syn, jmenovec a dědic trůnu, tehdy osmnáctiletý, vyžádal sklenici chladného nápoje po vyčerpávajícím zápase v *jeu de paume* (raná forma tenisu). Jeden z jeho štolbů, italský hrabě Sebastiano Montecuculli, mu podal sklenici ledové vody. Dauphin ji vypil, okamžitě se zhroutil a po několika dnech zemřel. Ihned se začalo pátrat po domnělém spiknutí a Montecuculli nejprve skončil na mučidlech a poté byl s krajní surovostí popraven. To však francouzské vládě nezabránilo, aby neobvinila také císaře a milánského správce, kteří oba obvinění hněvivě odmítli a prstem ukázali na bratra mrtvého, Jindřicha, který se nyní sám stal dědicem trůnu, a jeho ženu Kateřinu Medicejskou. Ve skutečnosti není důvod se domnívat, že smrt

⁶⁶ Z kulturního hlediska byly následné ztráty děsivé, zejména pokud jde o knihovny: ze 646 knih, které vlastnilo v době rozpuštění augustiniánské opatství v Yorku, se dochovaly pouze tři. Na druhé straně nutno přiznat, že klášterů bylo příliš mnoho (téměř devět tisíc) a že mniši užívali obrovskou část církevního bohatství pro dobro země, či spíše pro dobro své.

mladého prince neměla dokonale přirozenou příčinu. Dauphin se totiž nikdy zcela nezotavil z tuberkulózy, kterou onemocněl během věznění ve Španělsku. Spor kolem jeho smrti názorně ilustruje stav francouzsko-císařských vztahů, které se tím ještě zhoršily.

Mezitím měly křesťanská i muslimská flotila napilno v přístavech i na širém Středozemním moři. V Istanbulu převzal Sulejman osobně dohled nad obrovským programem výstavby lodí. „Navštěvuje zbrojnici i slévárnu kanonů dvakrát denně“, poznamenal si La Forêt, „aby urychlil a povzbudil práci.“ V r. 1536, zatímco turecká námořní eskadra zimovala v marseillském přístavu, zajala císařská flotila pod velením Andrey Dorii deset tureckých obchodníků u Messiny a své vítězství završila neohroženým útokem na oddíl osmanského loďstva u ostrova Paxos. Sultán usoudil, že se za tyto dvě urážky musí náležitě pomstít. Dne 17. května 1537 vyplul z Istanbulu do Valony na albánském pobřeží, což byl osmanský přístav nejbližší Itálii. Vzal s sebou La Forêta, aby tak demonstroval naprosto jasně, že akci chápe jako společnou operaci s Francií. Velvyslanec neskrýval své ohromení z toho, co spatřil: „Přišel jsem do tábora velkého pána,“ napsal,

když přijel do svého stanu, vystavěného jako veliký hrad a nádherně vyzdobeného draperiemi, výšivkami a drahocennými pozlacenými látkami. Poté mě uvedl na vyvýšené místo, odkud mně ukázal veliký kus země, pokrytý úžasným nekonečným množstvím tureckých stanů.

Sulejmanova strategie byla poměrně jednoduchá: spolu s Františkem měli vzít Itálii do kleští. Nejprve se zmocní životně důležitého přístavu v Brindisi, a odtud si poté probojuje cestu do Neapole a Říma. František mezitím slíbil, že zaútočí ze severu, přičemž jeho hlavním cílem bude Janov a Milán. Ale naneštěstí pro sultána král – charakteristicky – v posledním okamžiku změnil názor. Bez ohledu na plány, na nichž se dohodl se Sulejmanem, se vydal místo na jih na sever do Pikardie a Flander. V době, kdy osmanská flotila doplula

do Valony, francouzské loďstvo leželo stále na kotvách v marseillském přístavu, naprosto nepřipravené k jakékoli akci. Rozzuřený sultán, jehož armáda i flotila se již nacházely v Jaderském moři, se musel rychle rozhodnout pro náhradní řešení. Zatímco přemýšlel, Barbarossa provedl sérii bleskových výpadů podél pobřeží Apulie. Když se vrátil s obvyklým nákladem pokladů a otroků, zjistil, že jeho pán se rozhodl zaútočit na ostrov Korfu.

Největší z Jónských ostrovů, Korfu, byl již více než tři století, od čtvrté křížové výpravy, benátskou kolonií. Sultánovi s jeho obrovskou armádou se musel jevit jako snadná kořist. Vylodil asi 25 000 mužů a veškerou výzbroj – asi třicet děl včetně gigantického padesátiliberního kanónu, tehdy největšího na světě, oblehl citadelu a začal ji ostřelovat.⁶⁷ Ale obrana Korfu byla silná. Město, rozkládající se v polovině východního pobřeží ostrova, leželo za a pod vysokou citadelou, vystavěnou na vrcholku skalnatého poloostrova, který vybíhá přímo proti albánskému pobřeží. V citadele bylo posádkou asi dva tisíce Italů a přibližně stejný počet místních, doplněných posádkami benátských lodí, jež právě kotvily v přístavu. Potravy a munice měla posádka hojnost, morálka byla vynikající. Bez ní by se obránci neobešli, protože museli čelit nikoli pouze útoku z moře, ale kombinované námořní a vojenské operaci, pečlivě – byť spěšně – naplánované a provedené ve velkém rozsahu. Okolní rolníci, stejně jako běžní měšťané, utrpěli obrovské ztráty, ale citadela navzdory stálému ostřelování tureckými děly a několika pokusům dobýt ji prudkým útokem jaksi stále odolávala. Pak přišel milosrdný déšť. Korfu bylo vždy proslulé prudkostí svých bouří, ale ty, které udeřily na ostrov na počátku září 1537, zřejmě ještě překonaly místní standard. Turecká děla zapadla do bláta, mezi obléhатели se šířila úplavice a malárie. Po pouhých třech týdnech obléhání se turecká armáda 15. září nalodila a odplula. Triumfující, byť stále poněkud nevěřícína posádka pevnosti mohla začít oslavovat vítězství.

⁶⁷ Obří kanón nebyl velkým úspěchem. V pěti dnech vypálil devatenáct kulí, ale jen pět z nich mělo nějaký účinek; ostatní přeletěly přes město a dopadly do moře.